

Utjecaj glazbe na opći razvoj djeteta

Kovač, Veronika

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:858946>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-27**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education -
Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

Veronika Kovač

UTJECAJ GLAZBE NA OPĆI RAZVOJ DJETETA

Završni rad

Čakovec, 2021.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Veronika Kovač

UTJECAJ GLAZBE NA OPĆI RAZVOJ DJETETA

Završni rad

Mentor rada:
Branimir Magdalenić, viši predavač

Čakovec, srpanj 2021.

SAŽETAK

Cilj ovog završnog rada je ukazati na to kako glazba utječe na opći razvoj djeteta, odnosno kako utječe na dječji govor, kognitivni, socijalni i emocionalni te motorički razvoj kao i kako utječe na djecu s poteškoćama u razvoju. Razna istraživanja pokazala su kako glazba može imati pozitivne i negativne učinke na djetetov razvoj, pa tako glazba može kod djeteta razviti složenost govora, proširiti njegov rječnik te produžiti njegovu koncentraciju. Od rođenja, djeca uče o ritmu kroz uspavanke, igrom prstićima, prvim koracima, riječima, raznim pokretnim igrama i brojalicama koje su vezane uz pokret, a to je važno jer se glazbenim igrama mogu razvijati i motoričke sposobnosti, potiče se razvoj centra za govor i ravnotežu, razvija se kreativnost kod djece i sl. Motoričke sposobnosti, poput koordinacije, ravnoteže, preciznosti, brzine i dr. vrlo su važne za dijete te je važno za dijete da se razvijaju od najranije dobi, a može se stimulirati ritamskom sinkroniziranošću. Također učenje sviranja nekog instrumenta može pozitivno utjecati na inteligenciju pojedinca te se mogu razvijati društvene vještine, ljubav prema glazbi, samouvjerenost, disciplina i dr. Vrlo je bitno provoditi glazbeno obrazovanje i u školstvu jer ono sa sobom donosi razne prednosti poput poticanja kreativnosti, pomaže u smirivanju učenika, smanjuje stres i sl. U ovom radu ću se također osvrnuti i na slušanje glazbe, kao jedno od najvažnijih glazbenih aktivnosti koje se mogu provoditi u radu s djecom rane i predškolske dobi. Slušanjem glazbe djecu se potiče na pokret, odnosno ples, ali i pjevanje što utječe na emocionalni i socijalni razvoj djeteta.

Ključne riječi: glazba, opći razvoj djeteta, obrazovanje, utjecaj, mozak

SUMMARY

The aim of this paper is to point out how music affects the general development of the child, how it affects children's speech, cognitive, social and emotional, and motor development, as well as how it affects children with developmental disabilities. Various studies have shown that music can have both positive and negative effects on a child's development, and so, music can develop a child's speech complexity, expand his vocabulary and prolong his concentration. Since birth, children learn about rhythm through lullabies, finger games, first steps, first words, various movement games and counters related to movement, and this is important because musical games develop motor skills, encourage the development of speech and balance centers, develop creativity in children, etc. Motor skills, such as coordination, balance, precision, speed, etc. are very important for the child and it is important for the child to develop from an early age, and it can be stimulated by rhythmic synchronization. Also, learning to play an instrument can positively affect an individual's intelligence and can develop social skills, love for music, self-confidence, discipline, etc. It is very important to implement music education in school as well, because it brings with it various benefits such as encouraging creativity, helping to calm students, reducing stress, etc. In this paper i will also say something about listening to music, as one of the most important musical activities that can be carried out in working with children of early and preschool age. Listening to music encourages children to move, to dance, but also to sing, which affects the emotional and social development of the child.

Key words: music, general development of the child, education, influence, brain

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. GLAZBA	2
3. DOŽIVLJAJ GLAZBE	3
3.1. <i>Moć i dobrobit glazbe</i>	3
4. GLAZBA I MOZAK	5
5. UTJECAJ GLAZBE OD NAJRA NIJE DOBI.....	7
6. UTJECAJ GLAZBE NA OPĆI RAZVOJ DJETETA	9
7. UTJECAJ NA KOGNITIVNI RAZVOJ	11
8. GOVOR I GLAZBA.....	13
9. SLUŠANJE GLAZBE	15
9.1. <i>Aktivno slušanje glazbe</i>	16
9.2. <i>Pasivno slušanje glazbe</i>	17
9.3 <i>Vokalna glazba</i>	18
10. MOZART EFEKT.....	20
11. UTJECAJ GLAZBE NA SOCIJALNI I EMOCIONALNI RAZVOJ.....	21
12. GLAZBA U FORMALNOM OBRAZOVANJU	23
13. UTJECAJ GLAZBE NA MOTORIKU	24
13.1. <i>Pokret uz glazbu</i>	25
14. DJECA S POTEŠKOĆAMA	26
15. MUZIKOTERAPIJA	28
16. ZAKLJUČAK	30
17. LITERATURA.....	31

1. UVOD

Pjevanje i općenito sama glazba imaju važnu ulogu u našoj kulturi. Nalazi se svuda oko nas: u kazalištu, na televiziji, filmovima, proslavama, raznim svečanim prigodama i slično. Također, glazba je u nekim obiteljima dio svakodnevice. Od rođenja, roditelji koriste glazbu kako bi umirili dijete, izrazili ljubav i sreću te komunicirali s djetetom. Glazba djeluje na sva područja općeg razvoja djeteta, uključujući i vještine za spremnost za školu, motoričku pismenost i drugo. Izlaganje djeteta tijekom ranog razvoja, pomaže im naučiti zvukove i značenje riječi. Plesanje uz glazbu pomaže djetetu razviti motoričke vještine te im također jača pamćenje. Slušanjem glazbe, tijelo i um zajedno djeluju. Djeca svih dobnih skupina izražavaju se kroz glazbu, čak se i dojenčad njišu, poskakuju i pokreću ručice kao odgovor na glazbu. Dojenčad mogu prepoznati melodiju pjesme prije nego uopće razumiju njene riječi. Tiha pozadinska glazba može biti smirujuća za dojenčad, pogotovo u vrijeme spavanja. Mnoga djeca predškolske dobi izmišljaju pjesme te pjevaju tijekom igre. Djeca u osnovnoj školi uče pjevati zajedno kao grupa, a uz to uče i svirati neki glazbeni instrument. Starija djeca koriste glazbu kako bi stvorila prijateljstva i podijelila svoje osjećaje s drugima. Isto tako, slušanje iste kompozicije kod djeteta može izazvati radost, utjecati na pamćenje i koncentraciju djeteta i sl. Glazba može poslužiti i u svrhe liječenja pa tako se mogu provoditi aktivnosti u skupini ili individualno koje će pomoći djeci s poteškoćama da se ostvari određena komunikacija.

2. GLAZBA

Djeca svih godina, izražavaju se kroz glazbu. Čak i dojenčad pomiče ruke, njiše se i poskakuje kao odgovor na glazbu. Kroz glazbu djeca mogu naučiti strani jezik, stvoriti pozitivno okruženje u prostoru ili jednostavno opustiti se i uživati. Većina ljudi će se osloniti na glazbu kada osjećaju ljutnju ili neraspoloženost jer znaju da će ih ona opustiti i učiniti sretnijima. Pa tako glazba i kod djece izaziva oduševljenje, osmijeh i sreću. Predškolsko dijete osluškuje, i promatra svijet oko sebe. „U svojim reakcijama, igri i u drugim aktivnostima oponaša i oblikuje svoje doživljaje i spoznaje prema nekom uzoru“ (Sam, 1998, str.128). Glazbenim aktivnostima razvija se želja djeteta za igrom te se produbljuju međusobni kontakti među djecom (Vrandečić i Didović, 2010).

Sacks (2012; prema Sam, 1998) navodi kako je glazba mnogo više od samo ljepote, čarolije, uživanja, osjećaja, pokreta, igre i odgoja. Ona u ljudskom životu predstavlja vrlo važnu i pozitivnu ulogu (ne samo vanjska glazba koju slušamo ušima, već i ona koju čujemo u glavi). Prema Vrandečić i Didović (2010) glazba je univerzalno sredstvo za komunikaciju te se oduvijek koristila kako bi smirila, utješila, zabavila i razveselila djecu, za koju se može reći kako su spontani stvaratelji glazbe. Glazba je toliko moćan medij da može utjecati i na društvo kao cjelinu, ali i na samog pojedinca. Prema HDSZAMP (2003, str. 2) glazba utječe na društvo tako što „potiče razvoj i dobrobit pojedinca, skupine, kulturnih i nacionalnih cjelina“, a kod pojedinca izaziva „psihološke reakcije, reakcije pokreta, promjene raspoloženja, emocionalne i kognitivne reakcije te reakcije na razini ponašanja“.

Utjecaj glazbe na dijete može se vidjeti i kroz njegove reakcije na slušanje glazbe. „Blistave dječje oči, promjene u izrazu lica i držanju, pokreti usklađeni s ritmom muzike – sve to svjedoči o emotivnom odnosu djece prema muzici. Kad dijete začuje nježnu muziku, često će pokretima oponašati uspavljivanje lutke, a kada nakon toga zasvira vesela muzika, početak će uz muziku plesati“ (Manasteriotti, 1981, str. 15).

3. DOŽIVLJAJ GLAZBE

Kako Sam (1998) navodi, glazbena umjetnost se obraća djetetu prvenstveno doživljajem glazbe. Djetetu je omogućeno da slobodno ostvaruje glazbeni doživljaj i da ga pojača maštom. U glazbenim komunikacijskim metodama postoji doživljajno slušanje, pjevanje i sviranje. Dijete slušanjem, pjevanjem, sviranjem i pokretom doživljava, razmišlja i zamišlja. Dijete bi najprije trebali motivirati kako bi moglo uživati u glazbi. Motivacijom se dijete stavlja u prirodnu situaciju, pa tako mlađe dijete glazbu doživljava kao svaku drugu aktivnost, dok starije dijete unaprijed očekuje glazbeno uživanje jer je već steklo određena iskustva slušajući glazbu. Dijete primarno glazbeni doživljaj ostvaruje kroz osjetilnu percepciju, pa tako ona na dijete djeluje emocionalno, fiziološki i intelektualno, a glazbeni se doživljaj općenito „temelji na sposobnosti prepuštanja djelovanju glazbe“. Glazbeni doživljaj za dijete je cjelovit kada dijete od odgojitelja samostalno zatraži slušanje skladbe, a to je pouzdani znak odgojitelju da je doživjelo potpuni glazbeni doživljaj.

3.1. *Moć i dobrobit glazbe*

Prema Crnković i sur. (2020, str. 36) „glazba je toliko moćna da nam može pomoći organizirati naše vlastite misli, stimulirati naše tijelo i resetirati naše emocionalno stanje kako bi nam to pomoglo u prolaženju kroz neke stresne situacije ili stanja i u pronalaženju produktivnih rješenja za svakodnevne probleme“. Moć glazbe je u tome da ona svojim „svojstvima utječe na čovjekovu podsvijest, misli, emocije i ponašanje“. Kada osoba stvara skladbu, ono uključuje svoje emocionalno stanje u glazbu kako bi mogao doprijeti do slušatelja i u njemu izazvati emociju.

U današnje vrijeme, glazba bi, zbog svoje dobrobiti, trebala biti dostupna svima. Prema Nikolić (2018) ona potiče učenje i motivira djecu na provođenje ostalih aktivnosti. Glazba služi, ne samo za poticanje boljeg raspoloženja, već i za stvaranje pozitivnog okruženja. Također može pomoći kod relaksacije, slušanje klasične glazbe može stimulirati bolju koncentraciju, povećati samopouzdanje, osjećaj sreće i pozitivnog raspoloženja, povećati uzbuđenje i energiju i još mnogo više.

Slušanjem glazbe, pjevanjem u zboru ili sviranjem nekog instrumenta aktiviraju se moždani centri te se time potiče neuroplastičnost mozga i druge kognitivne beneficije. Skupina psihologa provela je razna istraživanja kako pjevanje u zboru utječe na pojedinca te su otkrili „Tri psihološke i Tri fizičke dobrobiti: jačanje osjećaja zajedništva, regulacija srčanog ritma, reduciranje nivoa stresa i depresije, poboljšanje zdravlja glasa unatoč Parkinsonovoj bolesti ili plućnim bolestima, poboljšanje osjećaja socijalne dobrobiti i pomicanje granica životne dobi“ (Crnković i sur., 2020, str. 50).

4. GLAZBA I MOZAK

Glazba u mozgu ne aktivira samo jedan centar, već cijeli mozak, pa tako lupkanje u ritmu glazbe uključuje neuronske krugove, čitanje glazbe uključuje vidni korteks, slušanje i prisjećanje stihova pobuđuje centre za jezik, uključujući Broca i Weirnickeov centar, kao i druge centre za jezik u sljepoočnom i čeonom režnju (Levitin, 2006; prema Crnković, 2020). „Prvih nekoliko godina života mozak prolazi kroz razdoblje ubrzanoga razvoja živčanoga sustava u kojem se neuronske veze stvaraju brže nego u bilo kojoj životnoj dobi. Sredinom djetinjstva mozak počinje reducirati te veze zadržavajući samo najvažnije i one koje se najčešće koriste“ (Levitin, 2006; prema Nikolić, 2018). Jensen (2005; prema Sokolić, 2019) navodi kako se u prve tri godine u dječjem mozgu nalazi „najveći broj sinapsi, zbog čega je to i najkritičnije razdoblje za razvoj mozga“.

Prema HDSZAMP (2003, str. 28) „dijelovi mozga koji procesuiraju glazbu razvijaju se u kasnijim stadijima trudnoće te se sastoje od razgranatog neurološkog sustava koji je raširen cijelim mozgom, ali koji ima specijalizirana područja koja se bave različitim vidovima glazbenog ponašanja. Obje moždane polutke mogu sadržavati auditivne (slušne), vizualne, kognitivne, afektivne (osjećaji i senzacije) i motoričke sustave, pa tako lijeva polutka obrađuje informacije na verbalni, slijedni, logički i analitički način dok desna polutka funkcionira više u neverbalnom, holističkom, intuitivnom i sintetičkom ozračju“.

Kao što glazba na mozak djeluje uzbuđujuće i pozitivno, tako može imati i negativan utjecaj. Prema Crnković i sur. (2020, str. 23) glazba može izazvati osjećaj tuge i potištenosti, te čak i potaknuti produbljivanje depresije što dovodi do napetosti, nervoze ali i razdražljivosti i agresivnosti. Slušajući negativnu, za pojedinca neugodnu glazbu, osoba može određenu glazbu smatrati iritirajućom ili tužnom. No svatko glazbu doživljava na drugačiji način. „Prilikom slušanja glazbe u ljudskom mozgu odvijaju se mnogi neurološki procesi pomoću neuroanatomskih struktura koje omogućuju slušnu percepciju i doživljaj te dolazi do neurokemijskih promjena koje ovise o tome koliko neka glazba pozitivno ili negativno utječe na pojedinca“ (Crnković i sur., 2020, str. 81). Svatko glazbu prilagođava svom umu i procesira emocije onako kako ih doživljava. „slušanjem glazbe koja izaziva strah ili tugu dolazi do promjena u krvnom tlaku, tjelesnoj temperaturi i srčanom pulsu“ (Crnković i sur, 2020, str. 82). Nadalje govori kako refleksi u mozgu automatski reagiraju na ritam, pa ga je teško isključiti prilikom slušanja glazbe. Određeni ritamski obrasci mogu potaknuti nervozno stanje uma i tada

„glazbeno djelo postaje neugodno za slušatelja, a on ga ne može izolirati zbog refleksa moždanog debla“ (Crnković i sur., 2020, str.83). Nemoguće ga je izolirati jer moždano deblo refleksno reagira na opasnost, a upravo je ritam koji se nameće kao opasan zbog mijenjanja pulsacije. Također je dokazana i pojava negativnog raspoloženja nakon dužeg slušanja glazbe koja izaziva negativne emocije. U glazbenom svijetu postoji pojam „ušnog crva“, a karakterizira ga ponavljanje pjesama ili tonova u glavi. Može biti kratkog trajanja, ali može i trajati satima i danima. Sacks (2012) navodi kako tada „sugerira da je riječ o prisilnom procesu, da je glazba prodrla u dio mozga i preuzela ga, prisiljavajući ga da se pali uzastopno i autonomno“ (Crnković i sur., 2020, str. 87).

5. UTJECAJ GLAZBE OD NAJRANIJE DOBI

Glazba je najsvestraniji medij razvoja djeteta i zato je važno kod njega poticati osjećaj za glazbu još kada se dijete nalazi u majčinom trbuhu.

Prema HDSZAMP (2003, str. 21) mnoga istraživanja dokazuju kako zvuk može stimulirati fetus, te kako djeca taj zvuk mogu prepoznati i nakon rođenja. Provedeno je istraživanje na skupini majki gdje su njihove nerođene bebe slušale zvukove violine. Nakon rođenja, pratilo se dječje ponašanja u razdoblju od 0 do 6 mjeseci. „Skupina djece koja je slušala glazbu bila je naprednija u grubljim i finijim motoričkim aktivnostima, u lingvističkom razvoju, nekim vidovima somatsko-senzitivne koordinacije i dijelu kognitivnog ponašanja. Druga proučavanja ukazuju da stimulacija glazbom može ubrzati razvoj, potaknuti na sisanje i utjecati na dobivanje tjelesne težine. Također postoje dokazi da glazba može povoljno utjecati na bebe koje su prerano rođene ili su bile nedovoljne tjelesne težine pri rođenju. U usporedbi s grupom koja nije imala muzičku stimulaciju, ona grupa koja je slušala glazbu dobila je na tjelesnoj težini, povećala unos hrane i djeca su kraće ostajala u bolnici“ (HDSZAMP, 2003, str. 21).

Prema Manasteriotti (1981, str. 5) glazbu koju djeca mogu čuti putem televizije ili radio-prijemnika nije djetetu potrebna za razvoj. Takva vrsta glazbe sadrži prenaplašene ritmove, previše zvukova i pretjeranu jakost izvedbe što može štetiti razvoju djeteta te izazvati nemir i razdražljivost. Djeci najmlađe dobi, glazba je najdostupnija umjetnost. Već u prvim mjesecima dječjeg života, živahan i dinamičan muzički govor lako će privući dječju pažnju te izazvati kod djeteta radost. Bit glazbe je da u djetetu potakne „osjećaj i smisao za lijepo u muzici, da postavlja temelje muzičkog ukusa djece, da ih osposobi da u muzici nalaze izvor svojih estetskih doživljaja i poticaje za razvoj stvaralačkih snaga“ (Manasteriotti, 1981, str. 2). Kod djeteta se može javiti i strah prilikom grmljavine, kiše, tuče i sl. prirodnih pojava. Jedan od načina kako smiriti dijete u tim situacijama je glazba. Djeci se mogu pjevati pjesme čiji tekstovi opisuju prirodne pojave. Takve pjesme mogu pomoći djeci i učiniti da strah nestane. „Muzika unosi mnogo živosti i raznolikosti u život djeteta i u tomu se krije njezin čar i moć u odgoju već od najmlađe dobi“ (Manasteriotti, 1981, str. 4). Tako se već od prve do treće godine mogu s djecom provoditi razne vrste muzičkih igara „od kojih djeca osobito rado izvode pokretne igre uz muziku i male „plesove“ jer u tim igrama ne sudjeluju samo kao slušaoci nego i kao aktivni izvođači“ (Manasteriotti, 1981, str. 6). Manasteriotti (1981, str. 10) navodi nekoliko razvojnih faza u toku prvih godina djetetova života. Prva razvojna faza naziva se razdobljem sna i traje pet do osam tjedana. To je razdoblje u kojem dojenče reagira na akustične podražaje

„kontrakcijama mišića, trepće očima, miče glavom i rukama pod utjecajem obrambenom instinkta koji se u njemu pojavljuje“ (Manasteriotti, 1981, str. 10). Ono završava prvim djetetovim smiješkom, te se dijete već tada aktivno obraća svojoj okolini. U kontaktu s odraslima, kod djeteta se budi kompleks živahnosti. Dijete izvodi razne glasove te živahno pomiče rukama i nogama. Ono i dalje promatra svoju okolinu, ali od sad i osluškuje sve što može čuti u svojoj neposrednoj okolini. Ova razvojna faza djeteta naziva se razdoblje slušanja i traje od trećeg do petog mjeseca djetetova života. U ovoj fazi, glazba na dijete djeluje izrazito umirujuće te ga više ne potiče na izvođenje naglih kretnji. Mnoge su se majke uvjerile kako ljuljanje ili pjevanje uspavanki umiruje dijete, pa su tako napravljena razna ispitivanja koja su pokazala da se uz pjevanje majke ili sestre, odnosno uz zvukove instrumenata poput usne harmonike, flaute, gitare ili kutijice sviralice dijete brže umiri nego kad mu pjeva otac. Iz toga se može zaključiti kako na djecu umirujuće djeluju viši tonovi, bez obzira na karakter muzike koja se izvodi.

Između četvrtog i šestog mjeseca djetetova života glazba na dijete više ne djeluje umirujuće i uspavljujuće već se dijete, slušajući skladbu, okreće u smjeru zvuka te s čuđenjem gleda u izvor zvuka. „Radost koju zamjećujemo u djeteta za vrijeme slušanja muzike, pokazuje da muzika izaziva emocionalne doživljaje već u šestomjesečnog djeteta, a veseli smiješak na njegovu licu dokazuje da muzika budi osjećaj ugođe“ (Manasteriotti, 1981, str. 11). Prvi odaziv na glazbu, odnosno gukanje, javlja se dva do četiri mjeseca prije razvojnog stadija pjevušenja. Dijete gukanjem pokazuje radost koju u njemu glazba budi, dok pjevušenjem već odgovara na glazbu. U drugoj godini života dijete se uz muziku počinje okretati oko svoje osi i uz to okretanje pjevuši dok u trećoj godini života dijete prolazi razvojnu fazu zvanu prvo razdoblje prkosa. Ta nova osobina očituje se tako da dijete, gotovo nepomično, pažljivo i koncentrirano sluša glazbu. „U svom psihičkom razvoju dijete je došlo do stupnja koji mu omogućuje da se, zaboravivši sebe, preda nekom muzičkom doživljaju“ (Manasteriotti, 1981, str. 52).

6. UTJECAJ GLAZBE NA OPĆI RAZVOJ DJETETA

Prema Crnković i sur. (2020, str. 22) „glazba se općenito doživljava u slušnom, prefrontalnom i sljepoočnom korteksu ljudskog mozga. Ona potiče promjene u lučenju aktivnosti hormona žlijezda s unutarnjim izlučivanjem, posebice promjenu aktivnosti osi; hipotalamus, hipofiza i nadbubrežna žlijezda“. Posljedice toga dovode do promjene u koncentraciji kortizola koje djeluju na lučenje endorfina i enkefalina te na promjene koncentracija i aktivnosti neurotransmitera serotonina, dopamina i noradrenalina.

Prema Vrandečić i Didović (2010) idealna dob kada bi dijete trebalo početi učiti svirati je između pet i šest godina jer u toj dobi mozak najlakše prihvaća i svladava potrebne vještine, no ne smije se zaboraviti da je na prvom mjestu uvijek zabava. Osim što se kod glazbenih igara razvija motorika, potiče se i „razvoj centra za govor i ravnotežu, razvija se kreativnost, a dokazano je i kako sviranje instrumenata pozitivno djeluje na inteligenciju pojedinca. Učenje i sviranje nekog glazbenog instrumenta uključuje i razvoj društvenih vještina, ljubav i uživanje u glazbi, samouvjerenosti i discipline, razvoj fizičke koordinacije i razvijanje timskog rada“ (Vrandečić i Didović, 2010, str. 118). Ponavljanjem jednostavnih pjesmica i brojlica utječemo na razvoj dječjeg sluha, vještinu pjevanja, ritmičkog govora itd. Ritmom i plesom potiče se razvoj koordiniranosti mišića, pa su tako muzikalna djeca zdravija i imaju bolju koordinaciju od djece koju roditelji nisu nikada učili pjevati, plesati i sl.

Prema Crnković i sur. (2020, str. 46) Jayne M. Standley provela je istraživanje o utjecaju slušanja slučajne glazbe na bebe i djecu do pet godina. Polazište istraživanja bila je novootkrivena vijest da glazba svojim svojstvima utječe na razinu kvocijenta inteligencije ljudi već od samog začeća. Bitno je za znati da djeca od rođenja već reagiraju na zvuk, pa tako već s tri mjeseca novorođenče može locirati zvuk, dok sa šest mjeseci započinje i motorička reakcija na glazbu te dijete može imitirati zvukove i kretati se u tonskom prostoru. Također, djeca u prve tri godine života razvijaju neurološke veze i inteligenciju putem raznih stimulacija poput dodira, zvuka i pokreta. Rezultat istraživanja prikazuje glazbu kao dobro sredstvo pomoći za djecu koja su rođena prerano. Glazba pomaže i ohrabruje djecu koja se nalaze na intenzivnoj njezi i koja su naviknuta na hranjenje putem nazogastrične cijevi da se odviknu od takvog načina prehranjivanja. U ovom istraživanju pokazano je koliko glazba doprinosi boljem povezivanju roditelja i djece, pogotovo ako se radi o slučaju u kojem su roditelji primorani zbog poslova biti odvojeni od djeteta koje se nalazi u inkubatoru. U takvom će slučaju dijete najbolje reagirati na

majčin glas i njeno pjevanje jer je to boja glasa koju je prvo čulo kada se nalazilo u maternici te će odmah prepoznati da se nalazi na sigurnom. Zanimljiv rezultat je uočen i u korištenju glazbe kao manipulativnog sredstva kojim se može oblikovati željeno ponašanje djeteta u slučajevima prevelike aktivnosti istog, posebno u slučajevima hiperaktivnosti, prevelike potrebe za pažnjom ili neprestanog plakanja.

Isto tako, može se reći kako tinejdžeri dosta vremena provode slušajući glazbu. Prema HDSZAMP (2003, str. 23) tinejdžeri glazbu slušaju kako bi „smanjili dosadu, opustili se i odvratili pažnju od briga i problema“. Ponekad slušaju glazbu kako bi izazvali konflikte među roditeljima. „Utjecaj glazbe na raspoloženje u toj dobi može biti vrlo snažan. Tijekom ovih godina glazba je često utočište od učenja... Općenito, učenje je lakše i učinkovitije kada se sluša umirujuća, opuštajuća glazba, premda se i negativni utjecaji glasne, poticajne glazbe mogu iskoristiti ako slušatelj prihvati određene strategije“ (HDSZAMP, 2003, str. 23).

7. UTJECAJ NA KOGNITIVNI RAZVOJ

Nikolić (2018) u svom članku spominje autora Schellenberga (2004) koji navodi kako će djeca „koja imaju višu razinu kognitivnoga funkcioniranja vjerojatnije uspješno rješavati testove sposobnosti i opredijeliti se za neki oblik glazbenog obrazovanja, nego djeca na nižoj razini funkcioniranja“.

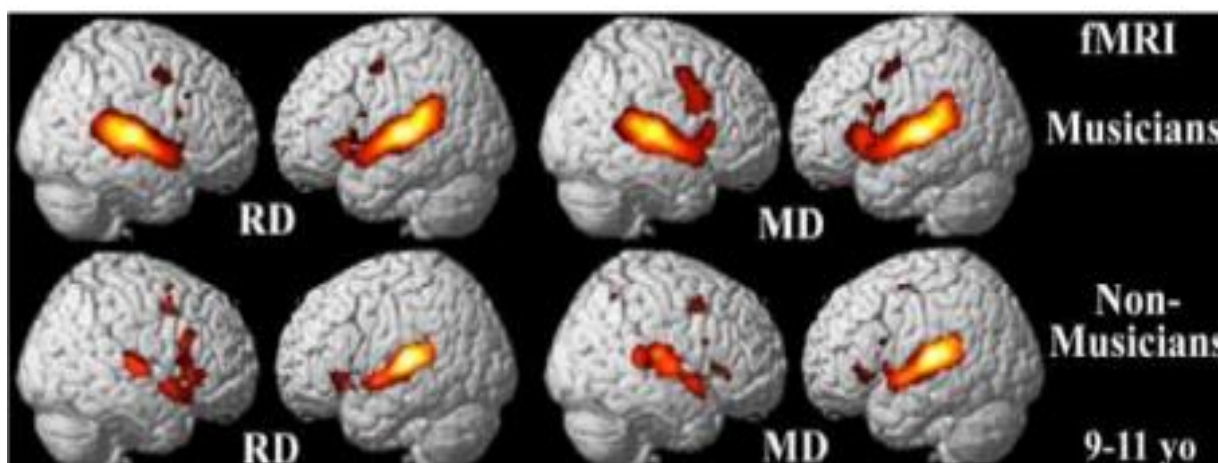
Schellenberg (2004) je također napravio reviziju znanstvenog istraživanja koje je proučavalo kako glazba utječe na kogniciju osobe i ustvrdio da slušanje glazbe predstavlja određeni stimulus za mozak. Istraživanje je promatralo i Mozartovu glazbu te je pokušavalo dokazati kako slušanje Mozartove glazbe potiče bolje kognitivne sposobnosti, no otkriveno je kako Mozartova glazba ne čini čovjeka pametnijim, ali može mijenjati čovjekovo psihičko stanje i posljedično utjecati na kognitivne performanse (Crnković i sur., 2020, str. 44).

Na razvoj kreativnosti utječe aktivno bavljenje glazbom, što su potvrdila i istraživanja s djecom rane i predškolske dobi. Istraživanja su potvrdila kako su bolje rezultate u kreativnosti postignuli srednjoškolci i studenti glazbe, a istraživači Kalmar (1982) i Wolff (1979) su potvrdili pretpostavku: što je duži glazbeni angažman, veći je i njegov učinak na razvoj kreativnosti (Nikolić, 2018).

Glazba osim što utječe na pokret, raspoloženje i ponašanje, ona je i izvor intelektualne stimulacije, pa tako slušanje glazbe, analiziranje, učenje o njezinoj povijesti, učenje sviranja instrumenta, improviziranje i izvođenje pružaju intelektualni poticaj i izazov (HDSZAMP, 2003, str. 12).

Schellenberg (2005) ističe kako postoji povezanost između glazbene poduke, koja je slična školskoj nastavi i razvoja intelektualnih sposobnosti. On smatra kako glazbena poduka ima pozitivan učinak na djecu jer predstavlja aktivnost koja je slična školi koju djeca vole i sama je biraju. Druga mogućnost se odnosi na to da glazbena poduka zahtjeva od djece sposobnosti koje uključuju pozornost i koncentraciju, pamćenje, čitanje partiture, fine motoričke vještine, emocije i sl. Treća mogućnost je da glazba potiče razvoj intelektualnih sposobnosti zbog svoje apstraktne prirode. Vježbanjem apstraktnog mišljenja i prepoznavanje sličnosti glazbenog sadržaja u različitim kontekstima potiče razvoj intelektualnih sposobnosti (Nikolić, 2018).

Provedeno je istraživanje o utjecaju glazbene poduke na kognitivni razvoj dječjeg mozga. U istraživanju su uspoređivali djecu koja su polazila glazbenu poduku u periodu od oko godine dana. Najprije su djeca od 5 do 7 godina prošla kroz razne bihevioralne testove te MRI skeniranja na kojemu su utvrdili kako nije bilo razlika između kontrolne i instrumentalne grupe djece, kao ni razlika u volumenu mozga, sive tvari i bijele tvari. Nakon godine dana poduke, analiza istraživanja pokazala je značajne promjene u bihevioralnim testovima instrumentalne grupe. Djeca su razvila bolje motoričke vještine i sposobnosti slušnog razlikovanja, povećao se i volumen sive tvari u mozgu. U istraživanje su uključili i drugu skupinu djece, u dobi od 9 do 11 godina koja su kroz glazbenu obuku polazila već 4 godine. Uključivanjem druge skupine djece potvrđen je pozitivan utjecaj glazbe na razvoj mozga. Starija grupa pokazala je znatno bolje rezultate u bihevioralnim ponašanjima. Također je uočena i veća moždana aktivnost tijekom rješavanja zadataka raspoznavanja ritma i melodije (Varga, 2019; prema Schlaug i sur., 2005).

Slika 1: Razlika između mozgova djece koja su polazila glazbenu poduku i ona koja nisu te utjecaj aktivnosti na mozak (Schlaug i sur., 2005)

8. GOVOR I GLAZBA

Djeca se prirodno igraju riječima, a odgojitelj to može iskoristiti kako bi njihovu pažnju usmjerio na glasove/zvukove jezika. Glazba djeci može pomoći razviti složenost svog govora te proširiti rječnik, a melodija pomaže pri pamćenju. „Djeca će pokušati skladati vlastite pjesme na poznate ili izmišljene melodije, kako bi ispričala svoju priču ili izrazila svoje osjećaje“ (Vrandečić i Didović, 2010, str. 117).

Glazbeni ritam je također vrlo bitan u razvoju djeteta. Glazbeni je ritam „pravilna izmjena zvukova, zvukova prirode, zvuka udarca dlanom o dlan koji stvara prve glazbene forme, harmoniju, poruku, riječ“ (Šmit, 2011, str. 17). Od rođenja djeca uče o ritmu na različite načine, a neki od načina su slušanje uspavanki, igranjem prstićima, prvim koracima, prvim riječima, raznim pokretnim igrama te brojalicama koje su vezane uz pokret. „Glazbene stimulacije, pomoću svojih postupaka, pomažu slušno oštećenom djetetu i omogućavaju mu govornu percepciju“ (Šmit, 2011, str. 21).

Postupci u glazbenim stimulacijama su:

1. Igre ritmova –dobar osjećaj za ritam utječe na osjećaj vlastite osobnosti mnoge djece. Taj osjećaj može otkloniti ili smanjiti smetnje u ponašanju koje bismo poslije mogli otkriti.
2. Slogovi u ritmu brojlica – brojalice su najbolje sredstvo za oslobađanje govora djece i razvoj njihova pamćenja. U glazbenim stimulacijama, stavljena je u službu razvoja govora odnosno djetetu brojalicom predstavljamo određeni glas sastavljen od jednog ili dvaju vokala da bi se olakšala percepcija i produkcija sloga
3. Pjevana brojlica
4. Ritmovi za korekciju glasova i grupe glasova
5. Uvođenje riječi i rečenice u ritmičku strukturu
6. Govorna struktura

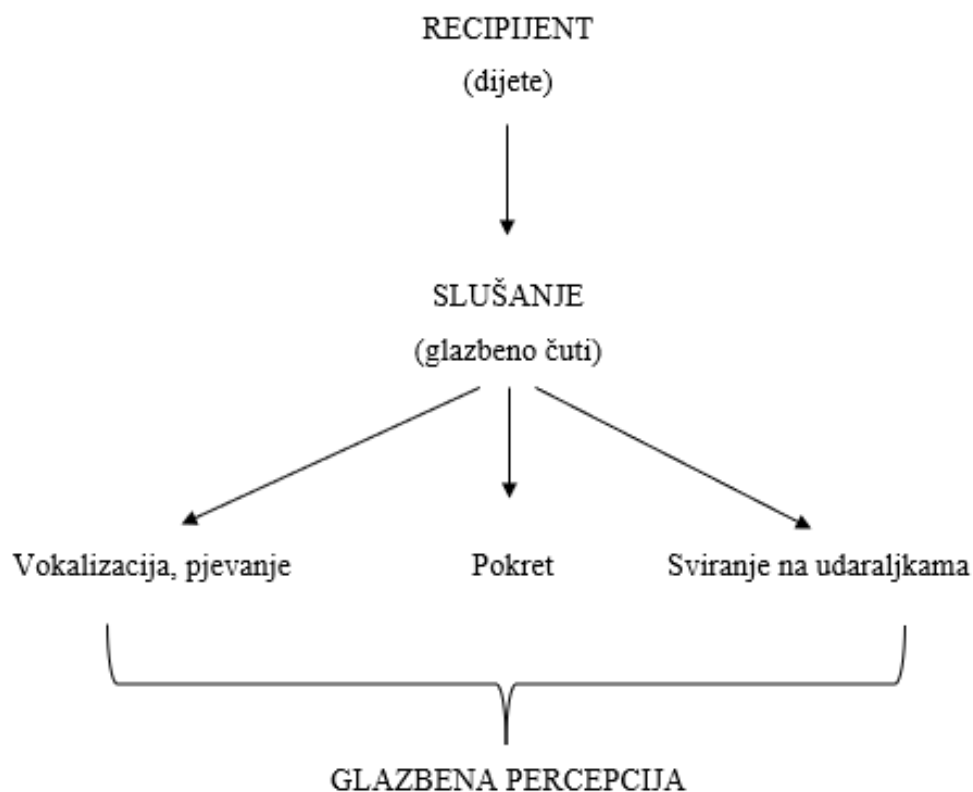
Glazbeni odgoj kod djeteta ima važnu ulogu u razvoju govora jer se pjevanjem kod djece aktivira govor, ubrzava se razvijanje njihova glasa, a rječnik se obogaćuje riječima koje još ne upotrebljava u govoru. Također se mogu ispraviti nedostaci koji se javljaju u govoru djece poput nejasnog ili nepravilnog izgovora nekih glasova, zamjenjivanja jednog glasa drugim i sl. (Manasteriotti, 1981).

Ritmizirani govor u ranom djetinjstvu osobito je prikladan jer se uz razvijanje osjećaja za ritam unapređuje i govor djeteta. Ritmizirani govor nastaje kada svaki slog riječi izgovaramo tako razgovijetno da se jasno razabire njegova dužina. Jedna od govornih igara koja služi za razvoj osjećaja za ritam je igra „*Što je to?*“. U igri, prve dvije riječi odrasla osoba izgovara kraće, a treću duže te pokazuje najprije jedan dio tijela, a zatim drugi. Dijelovi tijela, predmeti iz okoline ili igrače odabiru se tako da se u odgovoru na pitanje izmjenjuju dva kraća trajanja (dvosložne riječi) s jednim dužim trajanjem (jednosložna riječ). Uz pitanje „*što je to?*“ odrasla osoba pokazuje dio tijela/predmet, a dijete odgovara. U početku odrasla osoba sama odgovara na pitanje tako dugo dok se dijete ne počne uključivati samo u igru (Manasteriotti, 1981).

9. SLUŠANJE GLAZBE

Prema Sam (1998, str. 47) „slušanje je proces primanja ili percepcije i upoznavanja, prepoznavanja, zamjećivanja glazbenih elemenata u aktivnom glazbenom odnosu. Dijete glazbeni doživljaj očituje fiziološki i emocionalno, a potom intelektualno... Dijete na taj način upoznaje glazbene izražajne elemente, prepoznaje ih, slušno ih je sposobno pratiti i razlikovati“. Slušanjem pravilno izabrane glazbe za određenu dob stvara se i razvija kod djeteta potreba i navika slušanja, čime se razvija njegova slušna pažnja i sposobnost primanja glazbe, pa ono prikuplja svoje prve muzičke dojmove i iskustva.

Prema Manasteriotti (1981, str. 29) slušanje iste kompozicije kod djeteta može izazvati „osjećaj radosti, utječe na razvoj njegova pamćenja i muzičkog sluha te potiče interes djeteta za muziku“. Prilikom slušanja glazbe, mi zapravo primamo, a ne osjećamo glazbu. Mozak zvučni podražaj obrađuje te nam pruža razumijevanje i kontrolu nad osjećajima (Levitin, 2006; prema Crnković i sur., 2020). Kako dijete zapravo čuje, autorica Sam (1998) prikazala je u slici procesa slušanja:

Slika 2: Prikaz procesa slušanja (Sam, 1998, str. 47)

Iz vizualne raščlambe možemo pročitati kako dijete zapravo glazbeno čuje kada može slušanje popratiti nekom drugom aktivnošću, tijekom ili neposredno nakon aktivnog slušanja. Dijete svoj doživljaj, uživanje u slušanju, zadovoljstvo i radost očituje pokretom, pjevanjem, ali i sviranjem na udaraljkama. To su jedni od znakova da ono stvarno glazbeno čuje. Pa tako četverogodišnje dijete može uživati slušajući pjesmu koju sa svojim glazbenim i intelektualnim sposobnostima pjeva dijete od šest godina. Kao što i šestogodišnje dijete sluša pjesmu koju zbog svojih glazbeno-tehničkih zahtjeva neće moći pjevati, ali može ostvariti glazbeni doživljaj, slušajući pjesmu (Sam, 1998). „Da je dijete ostvarilo glazbeni doživljaj, ono nam to pokazuje svojim vanjskim aktivnostima: širom otvorene oči, otvorena usta, ubrzano disanje, živost pogleda ili postupno smirenje“ (Sam, 1998, str. 48).

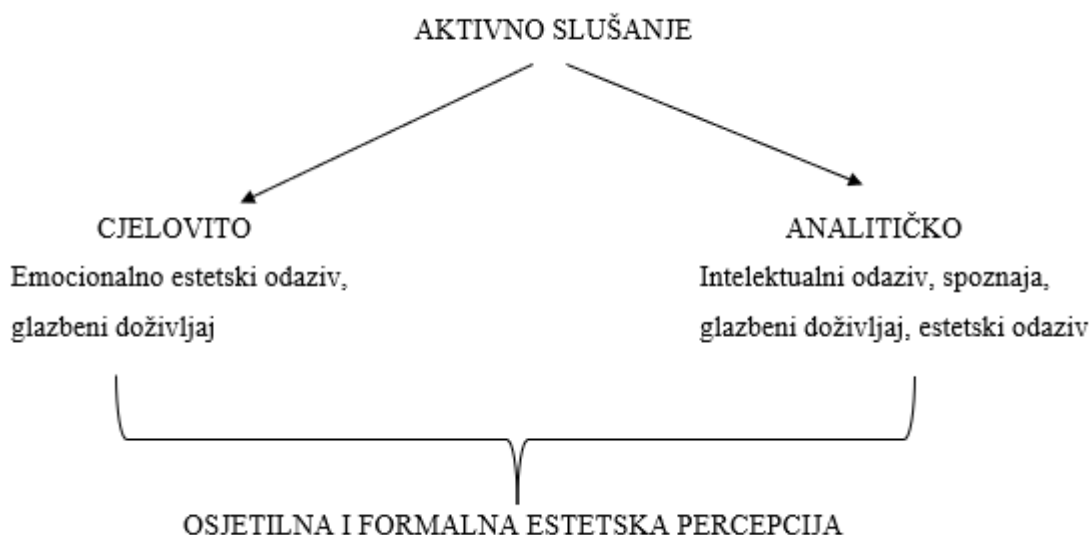
9.1. Aktivno slušanje glazbe

„Aktivno slušanje uključuje doživljaj i spoznaju... Aktivno je slušanje, dakle, glazbeno intelektualna sposobnost koja se stječe glazbenim odgajanjem. Uvjet za razvoj slušne sposobnosti je sustavno, intenzivno, svakodnevno slušanje u svim prigodama koje omogućuju pristup glazbe k djetetu. Sposobnost djeteta da se prepusti djelovanju glazbe i da u njoj uživa, potaknut će dječje prikrivene ili zatomljene kreativne dispozicije i sposobnosti u svim odgojnim područjima“ (Sam, 1998, str. 51).

Vrandečić i Didović (2010) govore kako su djeca, kao i odrasli ljudi, sposobna slušati klasičnu glazbu, ali se treba obratiti pozornost na njihovu kratkotrajnu pozornost. Kako bi se kod djece zadržala što dulje koncentracija, za aktivno slušanje se biraju skladbe (minijature) koje se ponavljaju više puta u toku aktivnosti. Također je potrebno osmisliti i metodički postupak kojim će se djeci približiti to glazbeno djelo.

„Primjereno odabrana glazba primarno razvija bogatstvo osjećaja, kreativnost na različitim područjima, samoaktivnost, intelektualne sposobnosti, komunikativnost, duhovno bogatstvo. S razlogom je moguće ustvrditi da glazba, sama po sebi, snagom svog izraza – djeluje odgojno“ (Sam, 1998, str. 42). Dijete zbog svoje bogate mašte s lakoćom usvaja, pamti i poistovjećuje se s glavnim sudionikom u pjesmi i u pjevanju. Također će starijem djetetu biti još veće zadovoljstvo ako će nakon slušanja pjesmu moći i otpjevati. „Sve što dijete slušno i emocionalno usvaja u slušanju glazbe, očituje se u glazbenoj reprodukciji ili ostaje duboko

zapleteno u dječjoj emociji. Ostaje u njegovoj unutarnjoj aktivnosti i jednom će se odraziti u njegovoj igri ili nekoj drugoj aktivnosti“ (Sam, 1998, str. 40). Autorica Sam (1998) dijeli aktivno slušanje na cjelovito i analitičko:

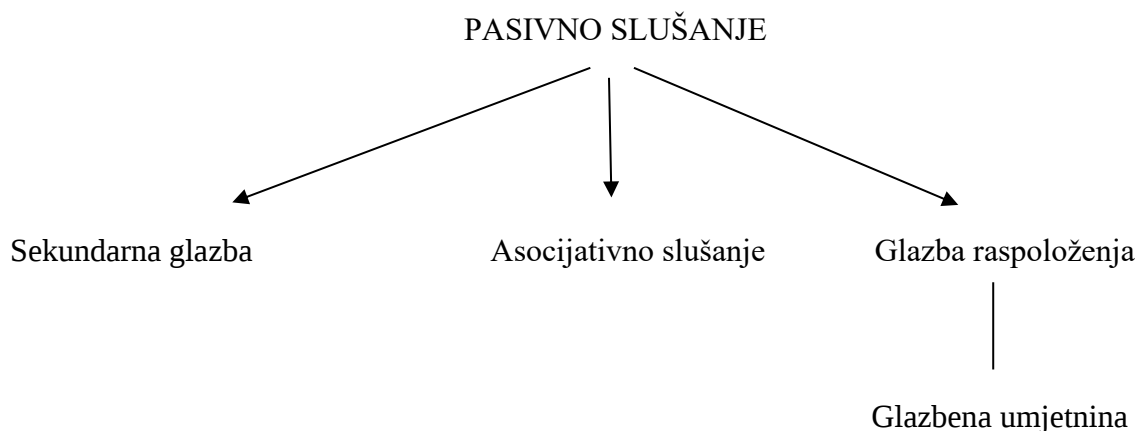
Slika 3: Prikaz aktivnog slušanja kod djeteta (Sam, 1998, str. 51)

U prikazu Sam (1998) objašnjava kako je razlika između cjelovitog i analitičkog slušanja ta da prilikom slušanja cjelovitog glazbenog djela, slušanje ima odgojnu ulogu te je slušatelj usmjeren na slušanje cjelovitog glazbenog djela, a njegova pažnja usmjerena je na svaku komponentu tog djela, dok je prilikom analitičkog slušanja pažnja pojedinca usmjerena na određenu pojedinost poput tempa, dinamike ili samog instrumenta.

9.2. Pasivno slušanje glazbe

„Pasivno je slušanje ono koje ne izaziva ili ne uključuje emocionalno i intelektualno uživanje. Pasivno slušanje može biti svako slušanje koje izaziva čulnu ugodu, ili stvara raspoloženje, ugođaj“ (Sam, 1998, str. 49).

Prikaz pasivnog slušanja prema Sam (1998):

Slika 4: Prikaz pasivnog slušanja kod djeteta (Sam, 1998, str. 50)

U prikazu Sam (1998) iznosi kako u vrtiću postoje trenuci kada je pasivno slušanje ne samo prisutno, već i poželjno, kao na primjer prilikom igre u centrima, igre za slobodan ples ili uspavljivanje i buđenje jer je ono motivacija djeci za svakodnevne aktivnosti.

9.3 Vokalna glazba

Prema Sam (1998, str. 35) „vokalna glazba ili a cappella svoju izražajnost nalazi u ljepoti ljudskoga glasa“. Dijete voli slušati odrasle kako pjevaju, pogotovo pjesme koje svojim opsegom, melodijom, visinom tona i ritmom nadilaze njegove mogućnosti u pjevanju. Dijete ton, ritam i riječi doživljava kao nedjeljivu cjelinu zbog snažne povezanosti za blisku osobu. Manasteriotti (1981) spominje kako se pjevanjem može utjecati na razvoj dječjeg sluha, jer sluh kontrolira pravilnost izvođenja melodije i ritma pjesme. Iz tog je razloga potrebno, prilikom pjevanja, dijete poticati da pažljivo osluškuje i provjerava točnost vlastitog izvođenja pjesme. „Pjevanjem dijete razvija pluća i prsni koš, a njegovo disanje postaje ravnomjernije i dublje, što povoljno utječe na pravilan i jasan izgovor riječi“ (Manasteriotti, 1981, str. 70). U pjevanju riječi traju duže nego u običnom govoru pa tako omogućuje djetetu da pravilno i jasno izgovori sve glasove riječi. U predškolskoj ustanovi moguće je koristiti se različitim načinima slušanja vokalno- instrumentalne glazbe. Sam (1981) navodi kako je prva mogućnost slušanje glazbe posredovanjem audio-tehnike. Druga mogućnost je neposredni susret s glazbom koji je daleko poticajniji i učinkovitiji za dijete. Neposredni susret s glazbom može se također odvijati na dva

načina. Prvi način je da odgojitelj sviranjem prati svoje pjevanje, dok je drugi način da uz pjevanje odgojitelja, djeca sviraju na udaraljkama. No ipak, najbolji način provođenja glazbene aktivnosti je kada odgojitelj svoje pjevanje prati na klaviru jer su boje tonova za dječje uho najugodnije.

10. MOZART EFEKT

Ritmovi i melodije Mozartove glazbe mogu stimulirati i probuditi kreativno i motivacijsko područje u mozgu. Osnovna misao Mozart efekta jest da glazba iscjeljuje, ali nije preskriptivna. Njezino djelovanje ovisi o „skladbi, izvođaču, slušatelju, položaju u kojem se sluša, te o drugim čimbenicima. Mozart efekt nije univerzalan lijek, ali čini ključ pomoću kojeg se svi možemo otvoriti“ (Vrandečić i Didović, 2010, str. 120).

„Početkom 90-ih godina prošloga stoljeća Frances Rauscher i njezini suradnici sa Sveučilišta u Kaliforniji u Irvinu osmislili su niz ispitivanja ne bi ili otkrili može li slušanje glazbe izmijeniti nemuzikalne kognitivne sposobnosti. Objavili su nekoliko oprezno napisanih članaka u kojima su izvijestili da je slušanje Mozarta (u usporedbi sa slušanjem glazbe „za opuštanje“ ili tišine) zaista privremeno poboljšalo apstraktno prostorno razmišljanje... Valjanost takvog Mozartova efekta prvi su osporili Schellenberg i dr., ali ostaje nepobitna činjenica da rano učenje glazbe ostavlja traga na mladom, podatnom mozgu“ (Sacks, 2012, str. 98). Autori Vrandečić i Didović (2010) spominju provedeno istraživanje kako glazba iz filmova Walta Disneya, te New Age glazba utječu na raspoloženje i osjećaje te su utvrdili kako je ta glazba najbolje utjecala na raspoloženje učenika osnovnih škola, dok je klasična glazba bila manje prihvatljiva. Djeca su bila zamoljena da tijekom slušanja glazbe crtaju što žele te da prije ili poslije slušanja ocijene svoje raspoloženje crtajući sretna ili tužna lica. Crteži su otkrili mnogo viši stupanja nezadovoljstva od onog koji su djeca iskazala prije slušanja glazbe. Istraživači su zaključili da je kombinacija glazbe i crtanja djeci omogućila osloboditi osjećaje i emocije koje su oklijevala izraziti verbalno. A kod lagane pop glazbe, smanjila se učestalost neprimjerenog ili buntovničkog ponašanja male djece u posebnim predškolskim skupinama.

Isto tako u Velikoj Britaniji provedeno istraživanje koje je „uključivalo djecu s emocionalnim poteškoćama i poteškoćama u ponašanju, a koja su uobičajeno bila iznimno nemirna i imala poteškoće u koncentriranju na učenje. Anne Savan pokazala je kako su se ponašanje i koncentracija djece poboljšali kada im je za vrijeme lekcija iz znanosti puštala Mozartovu glazbu. Izmjerene su značajno manje brzine otkucaja srca, krvnog tlaka i temperature. Ona pretpostavlja da je taj učinak postignut jer je glazba povećala proizvodnju endorfina u mozgu koji je snizio krvni tlak. Posljedica je bila manja količina kortikosteroida i adrenalina što je usporilo metabolizam tijela i poboljšalo koordinaciju“ (HDSZAMP, 2003, str. 22).

11. UTJECAJ GLAZBE NA SOCIJALNI I EMOCIONALNI RAZVOJ

Nikolić (2018) u svome članku spominje autore Kirchner i Tomasello (2010) koji navode kako su „djeca predškolske dobi koja su bila polaznici glazbenih programa poput pjevanja, plesanja i sviranja bila su više spremna na suradnju te su si međusobno pomagala nakon stvaranja glazbe“. Dalje spominje kako su, prema autorima Rabinowitch, Cross i Burnard (2013) „djeca koja su polazila glazbene programe, pokazala bolje rezultate na testovima empatije od djece bez glazbenog programa“.

Brown (1980; prema Nikolić, 2018) navodi kako „glazbeni angažman djece može podrazumijevati grupno muziciranje i/ili individualno glazbeno podučavanje. Grupno muziciranje može pridonijeti disciplini, timskom radu, osjećaju postignuća, samopouzdanju, osjećaju pripadanja, odgovornosti, povećanju samopoštovanja, socijalnog razvoja i uživanja“.

Prema HDSZAMP (2003, str. 10) „polagana i tiha glazba može potaknuti opuštanje te smanjiti nemir kod djece, dok stimulativna glazba može povećati razinu uzbuđenja... Postoje neki pokazatelji da se muzičke oznake dura i mola mogu povezati s radošću odnosno tugom, da brži ritmovi više pobuđuju dostojanstvene i žestoke osjećaje, a blaži ritmovi sretne, vesele osjećaje. Određene se reakcije na glazbu (trnci duž kralježnice, smijeh, suze i 'zastajanje u grlu') mogu povezati s određenim glazbenim strukturama“. Dalje se spominje kako je u jednom ispitivanju omiljena vrsta glazbe smanjila osjećaj napetosti dok su fiziološke reakcije bile izražajnije za vrijeme slušanja uzbuđljive glazbe, bez obzira na to da li se ona slušateljima sviđala. Sličan učinak je otkriven kod male djece koja su dobila pismeni zadatak. Iako su uživala pišući uz uzbuđljivu glazbu u pozadini, izvedba im je bila bolja kada su slušali tihi i klasičnu glazbu. Slušanjem glazbe, adolescenti mogu vrlo snažno emotivno reagirati na određenu vrstu glazbe. „Adolescenti koji izjavljuju da češće imaju osobne probleme, kažu i da češće slušaju glazbu. Sada kada je glazba lako dostupna, koristi se kao sredstvo izražavanja koje može utjecati na raspoloženje i emocionalne reakcije“ (HDSZAMP, 2003, str. 11). Prilikom opisivanja svog odnosa prema glazbi, ljudi su najčešće koristili riječi poput: „popravljanje raspoloženja, promjene raspoloženja, spiritualna ili „transcendentna“ uloga i korištenje glazbe kao sredstva podsjećanja“ (HDSZAMP, 2003, str. 11).

Hansen i sur. (2004, str. 175). u kurikulumu za vrtiće spominju kako je najvažnija uloga glazbe vezana uz emocionalni razvoj djeteta. „Roditelji djeci pjevaju uspavanke da ih utješe... Majke su oduvijek i svugdje znale pjevušiti svojoj djeci neprestano ponavljajući motiv od dvije note (nu-na, na-na)“. Baš zato što je glazba jako povezana s emocijama, roditelji bi sa djecom trebali razgovarati o glazbi i osjećajima koje ona budi. Također, „glazba je moćno oruđe za razvijanje društvenog razvoja djeteta. Grupa djece može u glas pjevati ili zajedno plesati i divno se provoditi, bez potrebe da svako od njih čeka svoj red... Rezervirana i povučena djeca često će se pridružiti zajedničkoj pjesmi i plesu. Mnoge dječje pjesme imaju pridruženu gestikulaciju. Ove pjesme, u kojima sva djeca istovremeno rade iste stvari naročito su uspješne kod angažiranja djece koja u drugim situacijama sa strane promatraju ostalu djecu“ (Hansen i sur., 2004, str. 176).

12. GLAZBA U FORMALNOM OBRAZOVANJU

Glazba sa sobom donosi mnoštvo prednosti koje su bitne u nastavi, a neke od njih su opuštanje od stresa, smanjenje pritiska kod izlaganja pred publikom, potiče kreativnost, smiruje učenike i sl. „Dijete koje sluša instrumentalnu skladbu može njome biti emocionalno i intelektualno posve zaokupljeno“ (Sam, 1998).

Prema Vrandečić i Didović (2010, str. 21) „razvoj glazbenih sposobnosti pojedinca rezultat je utjecaja obiteljskog, društvenog, medijskog okruženja, glazbeno-pedagoškog djelovanja tijekom formalnog i neformalnog obrazovanja, ali i unutrašnjih čimbenika kao što su želja i volja za sudjelovanjem u glazbenim aktivnostima“. Manasteriotti (1981) spominje kako se glazbom razvijaju dječje intelektualne sposobnosti. Pa se tako učenjem pjesama i igara djeci razvija um, a pažljivim slušanjem glazbe razvija se dječje pamćenje i pozornost.

„Studije koje istražuju utjecaj većeg uvođenja glazbe u učionice unutar formalnog obrazovanja, otkrile su da su djeca koja su dobivala dodatne muzičke sate jednako svladavala gradivo jezika i čitanja kao i njihovi vršnjaci, unatoč tomu što su imala manje formalnih lekcija, iako su postojale razlike u razini sposobnosti... Djeca koja su dobivala dodatne ili muzičke lekcije u redovnoj nastavi pokazala su povećanu složnost u razredu, veće samopouzdanje, bolju društvenu prilagodbu i pozitivnije stavove. To se posebno moglo primijetiti kod nezadovoljnih učenika s manjim sposobnostima. Djeca imovinski lošeg stanja koja su dobivala individualnu poduku iz klavira također su pokazala veće samopoštovanje u usporedbi s kontrolnom skupinom“ (HDSZAMP, 2003, str. 22).

13. UTJECAJ GLAZBE NA MOTORIKU

Motoričke sposobnosti poput koordinacije, ravnoteže, preciznosti, brzine, fleksibilnosti, snage i dr. vrlo su važne za dijete te ih je potrebno razvijati od najranije dobi. Jedan od čimbenika koji može pomoći u razvoju motoričkih sposobnosti kod djeteta je glazba. Nikolić (2018) u svom radu navodi autore Anshel i Marisi (1978) prema kojima su provedena „mnoga istraživanja koja su dokazala kako ritamska pratnja prilikom neke fizičke aktivnosti poboljšava izvedbu tih aktivnosti“. Također je spomenuta autorica Beisman (1967) koja ističe kako su „točnost izvođenja pokreta i izdržljivost kod djece stimulirani ritamskom sinkroniziranošću“.

Prema Nikolić (2018) ritamsku sposobnost definira kao „sposobnost promatranja, kontroliranja i diferenciranja ritma pokreta prema zahtjevima okruženja u određeno vrijeme, što omogućuje brzo motoričko prilagođavanje djeteta u nepredvidivom okruženju i osigurava uspješnost u motoričkom izvođenju“. U svom radu navodi brojna istraživanja koja su pokušala otkriti načine utjecanja glazbenih stimulansa i učenje glazbe na razvoj motorike kod djece. Pa je tako otkriveno kako su mala djeca, koja su imala glazbene aktivnosti s lakoćom demonstrirala pokret te su imala i „bolju motoričku koordinaciju i vokalizaciju tonalnih i ritamskih obrazaca“ u odnosu na djecu koja nisu pohađala glazbene aktivnosti.

Šmit (2001, str. 55) spominje Piageta koji „objašnjava da malo dijete pomoću pokreta doživljava (uči) pojam trajanja. Zvučni stimulus pokreće tijelo (ruku) i pravilnim odklonom tijela s jedne strane na drugu tijelo proživljava ritam i trajanje razvijajući tako osjećaj za vrijeme koje prolazi. Ako analiziramo te pokrete, uočiti ćemo tri osnovna smjera u prostoru:

- a) Pomicanje tijela lijevo-desno
- b) Koraci naprijed-natrag
- c) Oblikovanje kruga u pokretu, tj. Okretanje samo lica prema središtu, izvoru informacije“

„Kada kružno kretanje prestane, pljesak ruku prati ritam teksta. Bez pravilne motorike, odnosno bez pravilnog usmjeravanja razvoja motorike i njegove veze sa zvukom i pokretom u glazbeno-ritmičkim strukturama, nema dobrog govora. Razvijena motorika omogućuje strukturiranje ritma i govora. Pravilna motorika omogućuje harmoničnost tjelesne napetosti što se očituje u dobroj intonaciji i intenzitetu glasa.“ (Šmit, 2001, str. 55).

13.1. Pokret uz glazbu

Vrandečić i Didović (2010, str. 35) definiraju pokret kao „rezultat psihofizičkog napora izražavanja unutarnjih namjera ili stanja“ koji je imanentan ljudskom biću. Djeca koja su jasličke ili vrtičke dobi najčešće plešu prilikom slušanja glazbe. „To je senzomotoričko slušanje, koje se temelji na činjenici da nijedan drugi osjet ne prodire tako duboko u druga osjetna područja kao što se to događa pri slušanju glazbe. Pritom je cijeli senzorijski zahvaćen rezonancijom što se izražava različitim, više ili manje vidljivim pokretima“ (Vrandečić i Didović, 2010, str. 54). Za djecu je vrlo teško ostati u mirnom položaju prilikom slušanja glazbe, čak i kada je vrijeme za pričanje priče ili kada pjevaju jer prirodno iz njih izvire pokret. Vrandečić i Didović (2010) ističu kako se putem ritma doživljava i manifestira pokret, kojim se, kao i uz metar, osvještavaju glazbene sastavnice. Kroz pokret se razvija osjećaj za slobodni ritam te potiče samostalno plesno oblikovanje metričkog ritma unutar manjih glazbenih oblika. „Razvija se koordinacija pokreta, od temeljnog odnosa metra i ritma sve do zahtjevnih poliritamskih odnosa“ (Vrandečić i Didović, 2010, str. 35). „Važno je da odgojitelj zna kakav pokret je napravio ili potaknuo djecu ga da naprave. U svakoj koreografiji ili stvaranju pojedinih pokreta, on treba voditi računa o fiziološkim posebnostima pojedinih uzrasta djece... Također treba imati na umu i znanja iz razvojne psihologije djece. Znajući da su petogodišnja djeca sklonija igranju na mjestu, nego u prostoru, planirat će za srednju skupinu djece aktivnosti u kojima djeca mogu plesati sjedeći, ili u nekim drugim stavovima, dok će se s djecom mlađe i starije skupine više kretati u prostoru uz živahnu glazbu“ (Maletić, 1983; prema Vrandečić i Didović, 2010, str. 57).

Prema Manasteriotti (1981, str. 3) „izvođenjem igara uz muziku razvijaju se u djece osnovni pokreti, hod i trčanje, jača se njihova muskulatura i organizam, uspješno se utječe na pravilno držanje tijela, a uz muziku pokreti postaju pravilniji i skladniji. Tako se muzičkim odgojem pospješuje pravilan fizički razvitak djece“. Što je razvijenija motorika i govor to će se sve više razvijati i djetetov osjećaj za ritam. Pa tako suvremene znanosti ističu da razvijen osjećaj za ritam pozitivno utječe na razvoj mnogih osobina kod djeteta, te da može ublažiti neke smetnje i poremećaje koji bi se u kasnijem razvoju u djeteta mogli pojaviti. „Razvijen osjećaj za ritam je sposobnost zapažanja, shvaćanja i izvođenja vremenskih odnosa (trajanja) u muzici. Taj osjećaj u elementarnom obliku postoji u svakog normalno razvijenog djeteta, ali stupanja njegove razvijenosti ovisi o odgoju. Najuspješnije sredstvo za razvijanje osjećaja za ritam su muzičke igre u kojima djeca izvode ritam u govoru, pokretima i na udaraljkama“ (Manasteriotti, 1981, str. 32).

14. DJECA S POTEŠKOĆAMA

„Djecu s poteškoćama u razvoju pokušava se preko glazbe uvesti i ostvariti određena komunikacija kako bi se uočile pojedine poteškoće kod određenog djeteta. Kod djece s poteškoćama u razvoju postoje glazbene aktivnosti koje se provode u skupini ili individualno, a najbolje je kada se ta dva pristupa mogu kombinirati. Individualni rad organizira se kad dijete ne može funkcionirati u skupini, kad previše ometa rad skupine ili pokazuje izraženu agresivnost“ (Pellitteri, 2000, str. 382).

Prema Šmit (2001, str. 36) „djecu najviše privlači živi pjevani glas... Pjevani je glas zvučni fenomen kojeg svako slušno oštećeno dijete rado prihvaća i uživa, bez obzira koliko ga može dobro čuti i razlikovati... Poslije nekoliko sati glazbenih stimulacija dijete ga pokušava reproducirati. Prvi pokušaji reprodukcije važni su za stvaranje harmonije i ujednačene napetosti čitave muskulature, koja utječe na kvalitetu glasa i govora“. „Svi se neurolozi slažu da ćemo dobiti bolju percepciju melodije i njezinu interpretaciju ako se „uho“ vježba prije četvrte godine života. Ako se glazbeno slušanje počne vježbati prije četvrte godine života, u 95% slučajeva se vrlo brzo razvija, a tek u 5% slučajeva ako se počne vježbati poslije dvanaeste godine“ (Šmit, 2001, str. 36). „Slušanjem pjevanja i samim pjevanjem predškolsko dijete postiže ljepotu govornog i glazbenog izričaja. Razvoj osjećaja za melodiju neizmjereno obogaćuje intonaciju u govoru. Time se postiže sklad ritma i intonacije te omogućuje razumljivost poruke“ (Šmit, 2001, str. 38).

Za mnogu djecu s poteškoćama u razvoju, glazba predstavlja užitak. Kod autistične djece jedan od najvećih problema je komunikacija. „Improvizacijska glazbena terapija može dovesti do znatnog poboljšanja u njihovoj komunikaciji: glazbena terapija može pomoći u određivanju i diferencijalnom dijagnosticiranju autizma“ (HDSZAMP, 2003, str. 21).

Najviše problema djeca s poteškoćama imaju u području senzomotorike jer im onemogućuje spoznajni razvoj primjeren njihovoj dobi. „Da bi se potaknuo njihov razvoj u skladu s preostalim mogućnostima koriste se razne metode senzomotoričke stimulacije... Izuzetno je važno imati mogućnost korištenja različitih oblika stimulacije razvoja, te individualni pristup svakom djetetu. Glazbene stimulacije (ritam brojalice) ritmičke su strukture koje sadrže različite logatome (slogovi koji ne nose značenje) ili logatome kombinirane s riječima sa značenjem. Cilj im je da pomoću glazbenih vrednota (ritam i melodija) stimuliraju buđenje

govora, razviju što kompleksniji i što prirodniji govor i pomognu korektnoj artikulaciji glasova“ (Vrandečić i Didović, 2010, str. 119). „Glazbena terapija može pomoći djeci s poteškoćama u učenju da usredotoče pažnju, povećaju period koncentracije i, tijekom vremena, poboljšavaju vokalizaciju (govor), promatranje, oponašanje i pokretanje tijela. Često se koristi i za razvijanje komunikacije. Ona utječe na osobne veze i odnose među ljudima naglašavajući važnost aktivnog slušanja i izvedbe. Kod djece koja imaju poteškoća u ponašanju i izražavanju osjećaja jasno je vidljiv utjecaj glazbe na kvalitetu izvođenja zadataka, oni dobro reagiraju na glazbu. Sviranje glazbe u pozadini može poboljšati njihovu koncentraciju i kvalitetu rada. Aktivna i pasivna glazbena terapija može smanjiti postojeću agresiju“ (Vrandečić i Didović, 2010, str. 119). Djeci s poteškoćama u razvoju vrlo je teško ostati usredotočenima te zadržati koncentraciju, no uz pomoć glazboterapije djeca uče kako se bolje usredotočiti i zadržati pozornost.

15. MUZIKOTERAPIJA

Kroz povijest, ljudi su glazbu koristili u svrhe iscjeljenja duha i tijela, pa je tako nastala muzikoterapija. Prema Crnković i sur. (2020, str. 11) „muzikoterapija (glazbena terapija, glazboterapija ili meloterapija) način je liječenja glazbom kod kojeg se glazba koristi kako bi se postiglo bolje fizičko, duhovno, društveno ili emocionalno stanje čovjeka, bez ciljanog razvijanja osobnih glazbenih vještina pjevanja ili sviranja“. „Nastala je iz rehabilitacijskih postupaka koji se primjenjuju u: općoj psihologiji, psihoterapiji, glazbenoj naobrazbi, glazbenoj psihologiji, antropologiji, te medicini. Predstavlja profesionalnu upotrebu glazbe kao intervencije u medicinskom obrazovnom i svakodnevnom okruženju, u radu s pojedincima, skupinama, obiteljima ili zajednicama koje nastoje ostvariti optimalnu kvalitetu života i poboljšati fizičko, socijalno, emocionalno, spoznajno i duhovno zdravlje“ (Crnković i sur., 2020, str. 12).

Klempe (2016; prema Crnković, 2020, str. 12) spominje kako je „proces muzikoterapije pomno je osmišljen te prilagođen pojedincu ili grupi, a nastoji osigurati i unaprijediti komunikaciju, učenje, potaknuti izričaj kako bi se zadovoljile sve emocionalne, fizičke, društvene, mentalne i kognitivne potrebe“.

Liječenje glazbom odnosno sama terapija (glazbeni terapeut) pojavilo se kao zanimanje sredinom 20. stoljeća. „Terapija uključuje slušanje ili aktivno stvaranje glazbe“ (HDSZAMP, 2003, str. 1). Glazba na intelektualni i osobni razvoj djeluje terapeutski tako što smanjuje bol, tjeskobu, može povećati koncentraciju i sl. no također djeluje vrlo snažno na osjećaje, može promijeniti raspoloženje i ponašanje. Kroz glazboterapiju ljudi mogu izraziti svoje osjećaje, ublažiti stres, strah i bol te im pomaže osjećati se sretnijima. Neki od načina liječenja glazbom su „slušanje snimljene ili žive glazbe ili putem interaktivne muzičke komunikacije između terapeuta i pacijenta, pasivno slušanje glazbe, savjetovanje o glazbi, aktivno sudjelovanje u skladanju te grupna terapija“ (HDSZAMP, 2003, str. 14).

„Bitno je naglasiti kako se korištenjem glazbe, u procesu terapije, postižu specifični, neglazbeni ciljevi. Djeluje se na područjima: psihičkih (kognitivnih i spoznajnih) potreba; tjelesnih, psiholoških (spoznajni i emocionalni procesi) te socijalnih potreba unutar terapijskog odnosa“ (Crnković i sur., 2020, str. 12). Stoga glazbenu terapiju možemo prema tehnikama svrstati u tri kategorije, ovisno o cilju djelovanja. „Prva je bihevioralna glazbena terapija, u kojoj se glazba koristi kako bi se eliminiralo neprikladno ponašanje i potaknulo i unaprijedilo ono

željeno. Druga kategorija je psihoterapijska ili analitička glazbena terapija, „gdje se glazba koristi kako bi pacijent upoznao vlastiti svijet i svoje potrebe putem analitičkog slušanja glazbe, odnosno metodama vođenih fantazija koje spadaju u rekonstruktivne tehnike transpersonalnog dometa, a primjenjuje se kako kod djece tako i kod odraslih u tretmanu psihijatrijskih i psihosomatskih poremećaja, kao i kod zdravih osoba“ (Crnković i sur., 2020, str. 17).

16. ZAKLJUČAK

Kako je glazba važna za opći razvoj djeteta znamo još od davnih vremena. Raznim provedenim istraživanjima koja su istraživala utjecaj glazbe na kognitivni, socijalni i emocionalni te motorički razvoj djeteta može se zaključiti kako glazba i slušanje glazbe utječe na opći razvoj djeteta. Također se može zaključiti kako glazba ima veliki utjecaj na razvoj dječje kreativnosti i mašte, kako potiče djecu na kretanje odnosno pokret, ples i dr. Većina istraživanja bavila se glazbenom obukom u formalnom obrazovanju koja je vrlo važna i ne bi se trebala izbjegavati jer isto tako potiče kreativnost, socijalne i emocionalne vještine, a sviranje nekog instrumenta može poboljšati i razvoj intelektualnih sposobnosti. Vjerujem kako se glazbom može unaprijediti odgojno-obrazovni sustav, no isto tako sam sigurna kako se glazba u obrazovanju vrlo malo koristi. Od glazbenih aktivnosti, najviše se koristi slušanje kao motivacija, odmor ili opuštanje. Za odgojitelja je važno poticati dijete na slušanje što više klasične glazbe, da djecu što više uključuju u bavljenje glazbom, pokretom, plesanjem, ali i pjevanjem.

Može se zaključiti kako odgojitelji smatraju da glazba ima pozitivan utjecaj na razvoj djeteta, ali neki od njih nisu dovoljno kompetentni za provođenje glazbenih aktivnosti u vrtiću (npr. ne sviraju ni jedan instrument). Trebalo bi provoditi više radionica i seminara koji bi potaknuli odgojitelje da izađu iz okvira te da se što više odluče za uvođenje glazbe u odgojno-obrazovni proces.

17. LITERATURA

1. Anshel, M. i Marisi, D. (1978). Effect of music and rhythm on physical performance. *Research Quarterly*. 49, 109-113
2. Beisman, G. (1967). Effect of rhythmic accompaniment upon learning of fundamental motor skills. *Research Quarterly*. 38, 172-176.
3. Brown, J. D. (1980). Identifying problems facing the school band movement. Elkhart: Gemeinhardt Co. Ltd.
4. Crnković, D. i sur. (2020). *Muzikoterapija: umjetnost glazbe kroz umijeće liječenja*. Naklada Slap. Zagreb
5. de Vries, P. (2004). The extra musical effects of music lessons on preschoolers. *Australian Journal of Early Childhood*, 29(2), 6-11.
6. Gruhn, W. (2002). Phases and stages in early music learning: A longitudinal study on the development of young children's musical potential. *Music Education Research*, 4(1), 51-71.
7. Hansen, K. A., Kaufmann, R. K., Burk Walsh, K. (2004). *Kurikulum za vrtiće: razvojno – primjereni program za djecu od 3 do 6 godina*. Zagreb: Pučko otvoreno učilište Korak po korak.
8. HDSZAMP (2003). *Moć glazbe*. URL:
https://www.zamp.hr/uploads/documents/korisnici/ZAMP_brosura_Moc_glazbe.pdf
(15. 05. 2021.)
9. Jensen, E. (2005) *Proučavanje s mozgom na umu*. Educa d.o.o. Zagreb
10. Kalmar, M. (1982). The effects of music education based on Kodaly's directives in nursery school children. *Psychology of Music, Special Issue*, 63-68.
11. Kirschner, S. i Tomasello, M. (2010). Joint music-making promotes prosocial behavior in 4-year-old children. *Evolution and Human Behavior*, 31, str.354- 364.
12. Klempe SH. (2006). *Cultural Psychology of Musical Experience*. USA, Information Age Publishing Inc.
13. Levitin, D. (2006). *Mozak i muzika- Znanost o jednoj ljudskoj opsesiji*. Vuković i Runjić. Zagreb
14. Maletić, A. (1983). *Pokret i ples: Kulturno-prosvjetni sabor Hrvatske*. Zagreb
15. Manasteriotti, V. (1981). *Prvi susret djeteta s muzikom. Školska knjiga*. Zagreb
16. Nikolić, L. (2018). Utjecaj glazbe na opći razvoj djeteta. *Napredak*, 159 (1 - 2), 139-158. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/202779>

17. Pellitteri, J. (2000). Music Therapy in the Special Education Setting. *Journal of Educational & Psychological Consultation*, 11(3&4), 379–391
18. Rabinowitch, T-C., Cross, I. i Burnard, P. (2013). Long-term musical group interaction has a positive influence on empathy in children. *Psychology of Music*. 41, 484-498.
19. Radoš, K. (2010). *Psihologija muzike*. Zavod za udžbenike. Beograd
20. Rickard, N. S., Appelman, P., James, R., Murphy, F., Gill, A. i Bambrick, C. (2013). Orchestrating life skills: The effect of increased school-based music classes on children's social competence and self-esteem. *International Journal of Music Education*, 31, 292-309.
21. Sacks, O. (2012). *Muzikofilija: priče o glazbi i mozgu*. Algoritam. Zagreb
22. Sam, R. (1998). *Glazbeni doživljaj u odgoju djeteta*. Glosa d.o.o. Rijeka
23. Schellenberg, E. G. (2004.). Music lessons enhance IQ. *Psychological Science*, 15, 511-514
24. Schellenberg, E. G. (2005.). Music and cognitive abilities. *Current Directions in Psychological Science*, 14 (6), 317-320
25. Schellenberg E. G. (2012). Cognitive Performance after Listening to Music: A Review of the Mozart Effect. U: MacDonald R, Kreutz G, Mitchell L. *Music, health, and wellbeing*, Oxford University Press: 324-338
26. Schlaug, G. Norton, A. Overy, K. Winner, E. (2005). Effects of music training on the child's brain and cognitive development. *Annals of the New York Academy of Sciences* 1060, 219-230.
27. Sokolić, M. (2019). *Slušanje glazbe u ranoj i predškolskoj dobi djece* (Završni rad). Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:189:130865>
28. Šmit, M. B. (2001). *Glazbom do govora*. Naklada Haid. Zagreb
29. Varga, P. (2019). *Utjecaj klasične glazbe na rast i razvoj predškolskog djeteta* (Završni rad). Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:147:211336>
30. Vrandečić, T. i Didović, A.(2010). *Glas i glazbeni instrument u odgoju i obrazovanju* Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb
31. Wolff, K. (1979). The non-musical outcomes of music education: A review of the literature. *Bulletin of the Council for Research in Music Education*, 55, 1-27.

Izjava o izvornosti završnog rada

Izjavljujem da je moj završni rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristio drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

Veronika Kovač